

Betydningen af etnisk diversitet for politiske holdninger

Projektbeskrivelse

Oversigt over projektbeskrivelsen:

1. Indledning
2. Teoretiske argumenter og hypoteser
3. Metode- og dataovervejelser
4. Delprojekter
  - Delprojekt A: Etnisk diversitet og holdningen til indvandrere
  - Delprojekt B: Etnisk diversitet og holdningen til velfærdsstaten
5. Ph.d.-forløbet
6. Mine kvalifikationer
7. Sammenfatning
8. Referencer

1. Indledning

I takt med den stigende indvandring, har der både i Danmark og internationalt været tiltagende interesse for, hvorvidt og hvordan borgeres adfærd og politiske holdninger påvirkes af, hvor stor den etniske diversitet er i deres nærområde¹². Et særligt fokus har været rettet mod, hvordan etnisk diversitet påvirker borgeres politiske holdninger til indvandring og til velfærdsstaten³. Fra et politologisk udgangspunkt er dette relevant, fordi holdningsændringer inden for disse områder kan have stor betydning for den indvandringspolitik og velfærdspolitik, som bliver ført.

En frygt er, at øget etnisk diversitet medfører etnocentrisme og faldende opbakning til økonomisk omfordeling, der kan gavne andre etniske grupper end dén, man selv tilhører. Denne forventning ligger i forlængelse af *konfliktteorien* (Sherif et al. 1954; Tajfel & Turner 1979; Freeman 1986; Alesina et al. 2001). Det modsiges af fortalere for *kontaktteorien* (Allport 1954; Pettigrew 1998; Thomsen 2012). Ifølge dette perspektiv fostrer etnisk diversitet interetnisk samhørighed, øget tolerance over for indvandrere og modstand mod at ekskludere indvandrere fra velfærdsstatens ydelser⁴.

Empiriske studier af sammenhængene mellem etnisk diversitet og politiske holdninger til indvandring og velfærdsstaten har ikke givet entydige konklusioner⁵. Det kan potentielt skyldes mangler ved den teoretiske model, som studierne undersøger, eller ved det data, som anvendes.

I dette ph.d.-projekt vil jeg for det første nuancere de teoretiske perspektiver ved at foreslå, at effekten af etnisk diversitet er *betinget* af både individuelle faktorer og sammensætningen af den etniske diversitet. For det andet vil jeg imødekomme to metodiske udfordringer – målingsfejl og selvseleksion – som tidligere

---

¹ Etnisk diversitet forstås således som andelen af personer i nærområdet, som har anden etnisk oprindelse end majoritetsbefolkningen (Dinesen & Sønderskov 2011).

² Bl.a. Dinesen & Sønderskov 2011; Bhatti & Hansen 2010; Uslander (2011; forthcoming); Kymlicka & Banting 2006; Luttmer 2001; Dahlberg et al. 2011; Alesina et al. 2001; Togeby 1998; Andersen 2006; Savelkoul et al. 2011; Wagner 2006; Alesina et al. 2001; Freeman 1986; Koning 2011; Thomsen 2012; Ervasti & Hjerm 2012; Fridberg 2012; Weldon 2006.

³ Bl.a. Luttmer 2001; Dahlberg et al. 2011; Alesina et al. 2001; Togeby 1998; Andersen 2006; Savelkoul et al. 2011; Wagner 2006; Alesina et al. 2001; Freeman 1986; Koning 2011; Thomsen 2012; Ervasti & Hjerm 2012; Fridberg 2012; Weldon 2006.

⁴ Se bl.a. Ervasti & Hjerm(2012) og Dahlberg et al (2011) for disse argumenter.

⁵ Bl.a. Dahlberg 2011; Luttmer 2001; Dinesen & Sønderskov 2011; Andersen 2006; Togeby 1998; Kærgård 2006; Hooghe et al. 2010; Johnston et al. 2010; Fridberg 2012; Ervasti & Hjerm 2012; Gijssberts et al. 2007; Harell & Stolle 2010; Weldon 2006; Finseraas 2008; Kymlicka & Banting 2006.

studier har haft vanskeligt ved at håndtere. Disse udfordringer er mulige at overkomme gennem nye, unikke data, hvor panel survey data⁶ kobles til danske registerdata. Herigennem vil ph.d.-projektet bidrage til en bedre forståelse af, hvilken betydning etnisk diversitet har for borgeres holdning til velfærdsstaten, og min problemformuleringen lyder derfor:

- **Hvordan påvirker etnisk diversitet borgeres politiske holdninger til indvandring og til velfærdsstaten?**

Holdningen til både indvandring og velfærdsstaten kan betragtes som udtryk for solidaritet med hhv. indvandrere og samfundet som helhed. Jeg ser derfor de to aspekter som to relaterede delprojekter.

Ud over at bidrage til den danske og internationale litteratur på området, kan projektet bidrage til bedre at forstå konsekvenserne af ghettoisering og diverse integrationspolicies, herunder boligpolitikker, og være med til at danne et informeret vidensgrundlag for fremtidige politiske beslutninger. Desuden kan projektet bidrage til forskningen på Institut for Statskundskab på KU angående både naboeffekter, betydningen af etnisk diversitet og politisk holdningsdannelse, hvilket er forskningsfelter som bl.a. Peter Dinesen⁷, Kasper Møller Hansen⁸, Yosef Bhatti⁹ og Hans Jørgen Nielsen¹⁰ arbejder med. Projektet er desuden relevant i relation til instituttets Center for Valg og Partier, som bl.a. har afholdt en konference angående politisk geografi¹¹ med besøg af Wendy Cho, og i forhold til instituttets kvantitative metodefelt, som bl.a. tæller Jacob Gerner Hariri, Bertel Teilfeldt Hansen og Asmus Leth Olsen. Projektet relaterer sig således til en række igangværende forskningsfelter på Institut for Statskundskab på KU og kan være med til at styrke instituttets stærke position på disse områder.

2. Teoretiske argumenter og hypoteser

Ideen, om at sammensætningen af vores nærområde har betydning for individers politiske holdninger og handlinger, kan spores tilbage til klassiske værker, bl.a. Durkheim (1897), og har fået bred samfundsvidenskabelig opmærksomhed (bl.a. Dinsen & Sønderskov 2011; Cho & Rudolph 2008; Galster 2012; Hopkins 2011; Bhatti & Hansen 2010). Inden for dette felt har interessen for etnisk diversitet været tiltagende i takt med, at indvandringen fra ikke-vestlige lande til Europa og Nordamerika er steget, og i erkendelse af, at denne udvikling fortsætter.

I litteraturen er der groft sagt to modstående perspektiver angående, hvordan øget etnisk diversitet påvirker borgeres adfærd og politiske holdninger: konfliktteorien og kontaktteorien.

I følge konfliktteorien resulterer øget kontakt med folk med anden etnisk oprindelse i mindre solidaritet med andre etniske grupper (Sherif et al. 1954; Tajfel & Turner 1979). Det skyldes, at der altid vil være kamp om knappe ressourcer, og når befolkningsgrupper med anden etnisk baggrund bliver mere tydelige, føler folk sig truede og bliver derfor mere fjendtligt indstillede over for andre etniske grupperinger. Samtidig medfører øget etnisk diversitet større identifikation med ens egen etniske gruppe (Tajfel & Turner 1979). Samlet set betyder det, at større etnisk diversitet genererer etnocentrisme og modstand mod indvandring. Putnam (2007) har senere kritiseret og nuanceret konfliktteorien med formuleringen af den

---

⁶ Dvs. hver respondent interviewes mere end én gang.

⁷ Dinesen & Sønderskov 2011; 2012.

⁸ Bhatti & Hansen 2010.

⁹ Bhatti & Hansen 2010.

¹⁰ Nielsen 2002.

¹¹ Konferencen blev afholdt november 2010.

så kaldte "constrict theory". Putnam argumenterer, at øget etnisk diversitet ikke kun medfører mindre "out-group" solidaritet, men også mindre "in-group" solidaritet. Det betyder, at samfundets sammenhængskraft som helhed falder, når den etniske diversitet stiger¹². Putnams tolkning indebærer dog fortsat, at konflikt-niveauet generelt stiger, og kan således for nærværende betragtes som en nuancering af konfliktteorien.

I forlængelse heraf påpeger flere teoretikere, at etnisk diversitet medfører faldende opbakning til velfærdsstaten, dels fordi sammenhængskraften som helhed mindskes, dels fordi folk ikke ønsker omfordeling til folk af anden etnisk oprindelse (bl.a. Freeman 1986; Alesina et al. 2001). Det kan komme til udtryk både ved faldende opbakning til økonomisk omfordeling generelt og ved øget velfærdschauvinisme, hvilket vil sige modvilje mod, at indvandrere skal have ret til velfærdsydelse. På baggrund heraf formuleres følgende hypoteser:

- Hypotese 1a: Øget etnisk diversitet medfører øget modstand mod indvandring og indvandrere.
- Hypotese 2a: Øget etnisk diversitet medfører faldende opbakning til velfærdsstaten.
- Hypotese 3a: Øget etnisk diversitet medfører modvilje mod at lade indvandrere få del i velfærdsydelse.

Dette perspektiv modsiges imidlertid af fortalere for kontaktteorien, som især forbindes med Allport (1954) og Pettigrew (1998)¹³. De argumenterer, at øget etnisk diversitet mindsker bevidstheden om etnicitet og øger tolerancen for folk med anden etnisk baggrund.

Kontaktteorien er blevet bredt kritiseret, især for at specificere så mange nødvendige betingelser, at teorien i praksis bliver tautologisk¹⁴. Ikke desto mindre har forventningen om, at interetnisk kontakt nedbryder etniske modsætningsforhold, fået stor opmærksomhed – både forskningsmæssigt og politisk. Forskningsmæssigt indikerer en række studier, at kontakt med etniske minoriteter har en positiv effekt på folks holdning til indvandrere (Gijsberts & Dagevos 2007; Wagner et al. 2006; Savelkoul et al. 2011; Thomsen 2012), omend andre studier finder, at interetnisk kontakt har en negativ effekt (bl.a. Ervasti & Hjerm 2012). Politisk har kontaktteorien dannet grundlag for adskillige integrationstiltag fokuseret på mere interetnisk kontakt, bl.a. diverse boligpolitikker, der søger at nedbringe ghettoiseringen i boligområder. Ifølge kontaktteorien kan etnisk diversitet ikke forventes at medføre faldende opbakning til velfærdsstaten, men derimod at generere modstand mod at ekskludere indvandrere fra universelle velfærdsgoder, fordi der i mindre grad differentieres på baggrund af etnicitet¹⁵. På baggrund heraf formuleres følgende *alternative* hypoteser:

- Hypotese 1b: Øget etnisk diversitet medfører *mindre* modstand mod indvandring og indvandrere.
- Hypotese 2b: Øget etnisk diversitet medfører *ikke* faldende opbakning til velfærdsstaten (nulhypotese)
- Hypotese 3b: Øget etnisk diversitet skaber *modstand* mod en differentiering i adgangen til velfærdsydelse.

Empiriske studier har ikke fundet entydig opbakning til hverken kontaktteorien eller konfliktteorien¹⁶. Det kan skyldes, at kontaktteorien og konfliktteorien og hovedparten af de empiriske studier antager, at etnisk

---

¹² Dette modsiges bl.a. af Uslaner (2011; under udgivelse), som argumenterer, at social sammenhængskraft påvirkes af hvor segregert et område er fremfor graden af etnisk diversitet.

¹³ Desuden argumenterer Thomsen (2012) for kontaktteorien ud fra undersøgelser af danske forhold.

¹⁴ For en gennemgang af denne kritik, se bl.a. Putnam 2007.

¹⁵ Se bl.a. Hjerm & Ervasti (2012) og Dahlberg et al. (2011) for disse argumenter.

¹⁶ Bl.a. Dahlberg 2011; Luttmer 2001; Dinesen & Sønderskov 2011; Andersen 2006; Togeby 1998; Kærgård 2006; Hooghe et al. 2010; Johnston et al. 2010; Fridberg 2012; Ervasti & Hjerm 2012; Gijsberts et al. 2007; Harell & Stolle 2010; Weldon 2006; Finseraas 2008; Kymlicka & Banting 2006.

diversitet vil have samme effekt i alle situationer og på alle borgere. Det er ikke nødvendigvis tilfældet; det er derimod sandsynligt, at effekten af etnisk diversitet afhænger af dels *individuelle faktorer* (knyttet til det enkelte individ), dels *sammensætningen af den etniske diversitet*. Med andre ord kan det være, at individuelle faktorer og sammensætningen af den etniske diversitet modererer effekten af etnisk diversitet, således at der er tale om interaktionseffekter. Dette er underbelyst i litteraturen, men erfaringer fra de studier, der har taget det op, indikerer, at det er et frugtbart perspektiv¹⁷.

Med hensyn til individuelle faktorer indikerer empiriske studier, at effekten af etnisk diversitet kan afhænge af bl.a. folks indkomstniveau (Dahlberg et al. 2011; Luttmer 2001). Både Dahlberg et al. (2011) og Luttmer (2001) finder således i studier af hhv. Sverige og USA, at både velhavende og fattige personer, der bor i områder med stor etnisk diversitet, udtrykker relativt mindre støtte til velfærdsstaten, men at denne effekt er størst blandt de velhavende. Dahlberg et al. (2011) og Luttmer (2001) mener, at det skyldes, at velhavende bidrager mere til velfærdsydelse. En anden forklaring kan være, at lavtlønnede i højere grad ser indvandrere som en trussel, fordi indvandrerne typisk også bejder til de lavtlønnede jobs. Derfor vil lavtlønnede personer i etnisk diverse områder potentielt være mere skeptiske over for indvandrere end velhavende. Alligevel kan man forestille sig, at de ikke vil trække støtten til velfærdsstaten tilbage, fordi de ønsker omfattende velfærdsydelser som kompensation for den øgede usikkerhed og konkurrence på arbejdsmarkedet¹⁸. Trusselsperspektivet knytter sig ikke kun til økonomi; eksempelvis opfatter religiøse personer potentielt indvandring fra muslimske lande som en større trussel end ikke-religiøse personer, og reagerer derfor mere negativt på øget etnisk diversitet. Disse overvejelser giver anledning til hypotese 4:

- Hypotese 4: Effekten af etnisk diversitet er betinget af visse individuelle karakteristika, såsom indkomst, uddannelse og religiøsitet.

Med hensyn til sammensætningen af den etniske diversitet foreslår bl.a. Dinesen og Sønderskov (2011), at effekten af etnisk diversitet potentielt afhænger af, fra hvilke oprindelseslande de etniske minoriteter kommer, og hvorvidt de etnisk diverse områder består af mange små eller få store etniske grupperinger. Ligeledes indikerer Luttmers studie af opbakning til velfærdsprogrammer i USA, at det har betydning, hvor godt de etniske minoritetsgrupper er integrerede, eksempelvis på arbejdsmarkedet (Luttmer 2001). Dette kan have betydning for følelsen af samhørighed med de etniske minoriteter, samt for hvorvidt folk mener, de etniske minoriteter bidrager positivt til samfundet og fortjener at have del i velfærdsydelserne. Dette knytter sig til den voksende *deservingness*-litteratur, der bl.a. diskuterer, hvorvidt folks opbakning til velfærdsstaten er betinget af, om de mener, forskellige grupper har *fortjent* diverse velfærdsydelser (bl.a. Petersen et al. 2007; 2010). På denne baggrund formuleres hypotese 5:

- Hypotese 5: Effekten af etnisk diversitet er betinget af, hvordan den etniske diversitet er sammensat mht. fragmenteringsgrad, hvilket oprindelsesland de etniske minoriteter oprindeligt kommer fra, og hvor integrerede de er.

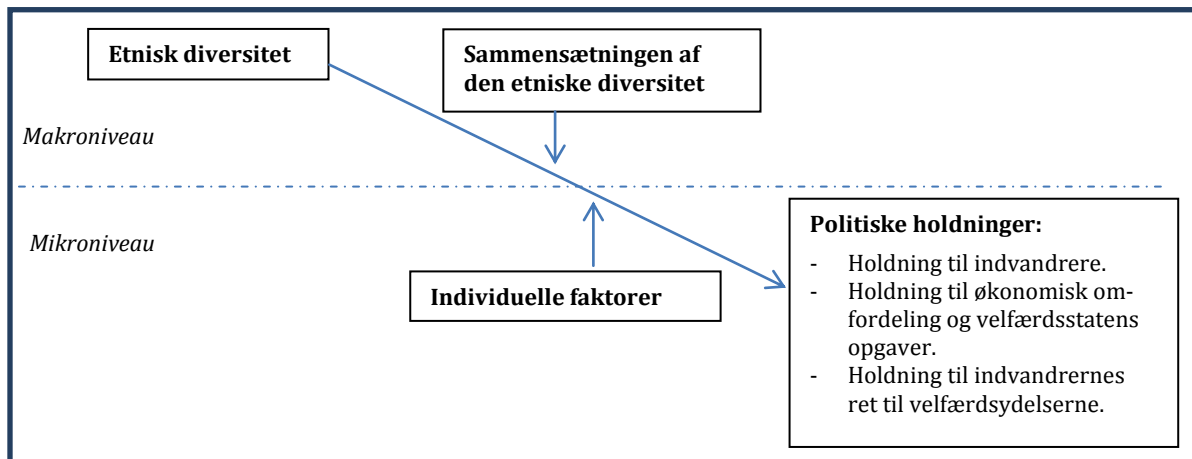
Sammenfattende er det teoretiske bidrag fra dette ph.d.-projekt således at nuancere og udbygge de eksisterende teorier ved at foreslå to interaktionshypoteser: Effekten af etnisk diversitet er betinget af både individuelle faktorer og sammensætningen af den etniske diversitet. Dette er illustreret i figur 1.

---

¹⁷ Luttmer 2001; Dahlberg 2011.

¹⁸ Dette relaterer sig til kompensationsteorien, bl.a. beskrevet i relation til etnisk diversitet af Finseraas (2008).

Figur 1: Den foreslåede kausalmodel.

3. Metode- og data overvejelser

De eksisterende kvantitative studier er stort set alle baseret på regressionsmodeller, hvor et mål for etnisk diversitet benyttes som uafhængig variabel¹⁹. I den forbindelse udgør særligt målefejl og selvselektionsbias store udfordringer (Hopkins 2011; Galster 2012). Disse udfordringer har eksisterende studier kun i begrænset omfang imødekommet: Målefejlene opstår, fordi etnisk diversitet måles i administrative enheder, som er så store, at der inden for enhederne kan være betydelig forskel på, hvor stor etnisk diversitet det enkelte individ oplever i sit nærområde (Dinesen & Sønderskov 2011). Det er problematisk, fordi politiske holdninger antages at være påvirket af den etniske diversitet inden for den meget nære kontekst (Dinesen & Sønderskov 2011; Putnam 2007). Derfor er de hidtidige mål upræcise indikatorer for den etniske diversitet, individet faktisk oplever i sit nærområde. Det giver udslag i analyser, der vil have en tendens til at undervurdere den faktiske sammenhæng (såkaldt "attenuation bias" som følge af målefejl på den uafhængige variabel) (Dinesen & Sønderskov 2011).

Problemet med selvselektion knytter sig til, at individer ikke bosætter sig tilfældigt; tvært imod kan holdningen til indvandrere påvirke valget af bopæl (Pettigrew 1998; Dinesen & Sønderskov 2011). Det gør det problematisk at udtale sig om effekten af etnisk diversitet på politiske holdninger.

Derfor er et væsentligt bidrag ved dette ph.d.-projekt at imødekomme problemerne med målefejl og selvselektion ved at lave statistisk analyse af data, som er bedre end dem, tidligere studier har benyttet. Dataene består af panel survey data af danskere, som gennem CPR-numre kobles til registerdata fra Danmarks Statistik.

Danmarks Statistik registrerer en stor mængde oplysninger om alle personer, der bor i Danmark. Disse oplysninger omfatter bl.a. fødselsland, eventuelt indvandringstidspunkt, indkomstforhold, formueforhold, oplysninger om eventuelle økonomiske overførselsindkomster, familie- og husstandsforhold og adresseoplysninger. Oplysninger om én person kan desuden kobles til oplysninger om personens ægtefælle, børn og forældre. At der på systematisk vis registreres så mange oplysninger om hver borger, er i en international sammenhæng helt unikt. Norge og Sverige har et system nogenlunde tilsvarende, men derudover har ingen

¹⁹ Undtagelser er Dahlberg et al. (2011), der bruger kvasi-eksperimentiel metode, samt studier, der anvender agent based modellering til at undersøge, hvordan adfærd påvirkes af demografiske forhold (bl.a. Billari et al. 2003).

andre lande data, der kvalitetsmæssigt kan måle sig med danske registerdata. De muligheder, registerdataene tilbyder, og som vil blive beskrevet nedenfor, er derfor helt enestående i international sammenhæng.

Ud fra adresseoplysninger og oplysninger om etnisk diversitet, er det muligt at beregne et præcist mål for etnisk diversitet i en given radius (helt ned til 10 meter) fra hvert individs bopæl. Det giver en betydeligt større præcision end tidligere studier af etnisk diversitet. Samtidig gør registerdataene det muligt at kontrollere for en række andre kontekstuelle forhold; bl.a. er det muligt at beregne den gennemsnitlige indkomst, andelen af personer på overførselsindkomst, populationsdensiteten og kriminalitetsraten inden for det meget nære nabolag (igen helt ned til 10 meter fra respondentens bopæl).

Registerdataene kan kobles til den danske version af European Social Survey (ESS) via respondenternes CPR-numre. ESS regnes blandt de mest valide repræsentative holdningssurveys (Stoop et al. 2002), og gennemføres med ca. to års mellemrum. Foreløbig er der gennemført fem runder af ESS. Danmark har indtil videre været med i alle runder, og det danske data er indsamlet af SFI, Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. ESS gennemføres hver gang med nye respondenter, men ved at gen-interviewe respondenter, der tidligere har deltaget i ESS, er det imidlertid muligt at opbygge paneldata. Paneldatastrukturen åbner for helt nye muligheder: Den gør det muligt at sammenholde *ændringer* i individernes holdninger *over tid* med *ændringer* i deres nabolag og på den måde få en bedre forståelse af, hvilken betydning det har for folks politiske holdninger, når der sker ændringer i det miljø, de bor i. Paneldatastrukturen gør det således muligt at reducere selvselektionsproblemet betydeligt, hvilket ingen lignende studier har været i stand til.

Koblingen til registerdataene gør det desuden muligt at sammenholde respondenternes egne flyttemønstre med deres politiske holdninger: Gennem registerdataene kan respondenternes anciennitet på deres bopæl beregnes, og herudfra vil jeg kunne undersøge, om det har betydning, hvor længe respondenterne har boet i hhv. etnisk homogene og etnisk heterogene områder.

Registerdataene giver derudover mulighed for at kontrollere for diverse interessante individuelle forhold bedre, end det ville være muligt udelukkende på baggrund af surveydata: Ved at bruge registerdataene, kan jeg anvende et præcist mål for bl.a. respondentens indkomst og uddannelsesniveau, fremfor at anvende respondentens egen (potentielt ukorrekte) angivelse. Derudover kan jeg kontrollere for forhold, som ESS ikke spørger til, bl.a. langtidsledighed og formueforhold (hvilket bl.a. er særligt vigtigt ift. pensionister). At inddrage disse faktorer er endnu et element i at sikre validitet og yderligere reducere selvselektion.

Samlet set er det datasæt, som jeg vil have til rådighed helt enestående: Ikke nok med at kvaliteten af de danske registerdata er helt unik internationalt set og giver mulighed for præcision både hvad angår målingen af etnisk diversitet, målingen af diverse andre kontekstuelle forhold (indkomstniveau, kriminalitetsrate m.m.) og målingen af diverse individuelle forhold (indkomst- og uddannelsesniveau, flyttemønstre m.m.); gentagelsen af ESS, som skaber panel survey data strukturen, er også helt unik, idet det ikke er en del af det originale ESS-program at geninterviewe respondenterne, og ingen andre lande har gjort det. Dermed giver de data, som jeg vil have adgang til, en helt unik mulighed for at undersøge problemstillingen og belyse sammenhængene bedre end tidligere studier.

Dataene er allerede ved at blive indsamlet af Peter Dinesen og Kim Sønderskov i forbindelse med undersøgelsen "The Danish Social and Political Attitudes Survey". I denne undersøgelse gen-interviewes respondenter, der allerede har deltaget i runde 1, 2 eller 4 af ESS²⁰, hvilket er ideelt i relation til mit ph.d.-projekt,

---

²⁰ Respondenterne er blevet gen-interviewet én gang; disse data er ved at blive gjort klar til databehandling. Endnu et gen-interview vil blive foretaget i 2013. Dvs. jeg vil have interviewmateriale, hvor respondenterne er interviewet i alt tre gange.

fordi det særligt er spørgsmål fra runde 1 og 4, som er relevante for min problemstilling. Jeg har allerede været i kontakt med Peter Dinesen og Kim Sønderskov og fået lov til at benytte dataene til ph.d.-projektet (jf. vedlagte tilkendegivelse fra Peter Dinesen og Kim Sønderskov)²¹.

Danmark er ud fra et komparativt synspunkt en interessant case af flere årsager: For det første kan Danmark betragtes som en most likely case. Det skyldes dels, at Danmark traditionelt har været et særdeles homogent samfund, som forholdsvis pludseligt er blevet mere heterogent; dels at indvandring og indvandrings skepsis har været højt på den politiske agenda i Danmark. Derfor kan vi forvente, at hvis etnisk diversitet har betydning for borgernes politiske holdninger, vil denne effekt kunne måles i Danmark (Andersen 2006). Samtidig, og for det andet, er udviklingen i retning af betydeligt mere etnisk diversitet parallel til de øvrige europæiske lande, hvilket gør det sandsynligt, at konklusionerne kan generaliseres. Derfor kan analysen af danske forhold bidrage til den internationale litteratur og forventes at være af interesse på grund af de enestående data

4. Delprojekter: (A) holdningen til indvandring, og (B) holdningen til velfærdsstaten

I det følgende vil jeg kort skitsere de to delprojekter: (A) betydningen af etnisk diversitet for borgernes holdning til indvandrere, og (B) betydningen af etnisk diversitet for borgernes holdning til velfærdsstaten. Disse aspekter er interessante, fordi de som beskrevet tidligere har fået stor opmærksomhed i litteraturen²², og fordi befolkningens holdning til indvandring og til velfærdsstaten kan have store policyimplikationer. Desuden er delprojekterne indbyrdes relaterede, fordi både holdningen til indvandring og til velfærdsstaten kan betragtes som udtryk for solidaritet med hhv. indvandrere og samfundet generelt.

Delprojekt A: Etnisk diversitet og holdningen til indvandring

Der er to relevante aspekter i forbindelse med borgernes holdning til indvandrere: Dels hvorvidt etnisk diversitet påvirker folks holdning til, hvor mange indvandrere Danmark bør modtage; dels hvorvidt etnisk diversitet påvirker folks holdning til, om indvandrerne bidrager positivt til samfundet. Disse perspektiver er klart relaterede, men substantielt forskellige: Det første aspekt omhandler holdningen til potentielle nye indvandrere, mens det andet aspekt omhandler holdningen til de indvandrere, som allerede er i landet.

De omtalte data er ideelle til at undersøge begge problemstillinger. I alle runder af ESS spørges ind til begge aspekter af holdningen til indvandrere, og paneldatastrukturen og registerdataene giver mulighed for at belyse samspillet mellem respondenternes flyttemønstre og holdningen til indvandrere. Ved at kigge på personer, der ikke er flyttet siden det første interview blev lavet, er det muligt at undersøge hvordan deres holdninger til indvandrere har ændret sig set i forhold til, om det område, de bor i, er blevet mere eller mindre etnisk divers. Herved imødekommes, som tidligere omtalt, problemet med selvseleksion, fordi jeg kigger på *ændringer* i respondenternes holdninger til indvandrere i relation til det nabolag, de bor i.

I runde 1 af ESS er der et modul, som specifikt relaterer sig til holdningen til indvandring. Det gør det muligt at nuancere analyserne og undersøge relaterede problemstillinger. Et eksempel på en relevant delundersøgelse er, hvorvidt indvandrerskepsis primært afspejler afstandtagen til de etniske minoriteters kul-

---

²¹ Min projekt er relateret til, men substantielt forskelligt fra fokusområdet for Peter Dinesen og Kim Sønderskovs forskning, idet deres fokus er på, hvordan etnisk diversitet påvirker *generaliseret tillid* og ikke politiske holdninger til indvandring og velfærdsstaten.

²² Bl.a. Luttmer 2001; Dahlberg et al. 2011; Alesina et al. 2001; Togeby 1998; Andersen 2006; Savelkoul et al. 2011; Wagner 2006; Alesina et al. 2001; Freeman 1986; Koning 2011; Thomsen 2012; Ervasti & Hjerm 2012; Fridberg 2012; Weldon 2006.

tur, eller om det skyldes, at folk frygter, hvordan indvandring påvirker samfundsøkonomien eller respondenternes personlige økonomi. I den sammenhæng er det også interessant, hvorvidt der i etnisk diverse områder er en sammenhæng mellem folks *personlige* indkomst og deres holdning til indvandring, mens indvandrerskepsis i områder med mindre etnisk diversitet måske i højere grad knytter sig til en bekymring for *samfundsøkonomien*.

Et andet aspekt relaterer sig til den omfattende debat angående, hvorvidt nationalisme og national samhørighed knytter sig til etniske karakteristika (sprog, hudfarve, religion og lign.) eller til fælles værdier²³. Runde 1 af ESS indeholder spørgsmål, der knytter sig til national samhørighed, og det er derfor muligt at undersøge, om en eventuel stigning i indvandrerskepsis i etnisk diverse områder sker parallelt med, at 'danskhed' i højere grad knyttes til traditionelt etnisk danske forhold (såsom lys hudfarve, det danske sprog og kristendom). Dette aspekt er kun i begrænset omfang undersøgt i tidligere studier²⁴, og panelstrukturen i dataene sammenholdt med registerdataenes høje kvalitet, gør mig i stand til at bidrage væsentligt til den eksisterende viden på området.

Delprojekt B: Etnisk diversitet og holdningen til velfærdsstaten

Som beskrevet ovenfor er der forskellige teoretiske perspektiver på, hvordan og hvorfor etnisk diversitet påvirker opbakningen til velfærdsstaten. Tidligere studier fokuserer stort set udelukkende på holdningen til omfordeling²⁵. Herved overses, at holdningen til velfærdsstaten kan ændre sig i to dimensioner: Det handler ikke kun om *hvor meget* velfærdsstaten skal omfordele, men også om *til hvem* (Koning 2011).

Spørgsmålet, om hvorvidt indvandrere skal have ret til velfærdsydelse, knytter sig både til begrebet velfærdschauvinisme, og til begrebet *deservingness* (dvs. spørgsmålet om, hvorvidt folk mener, indvandrene *fortjener* del i velfærdsydelse²⁶). Ph.d.-projektet kan derfor bidrage til litteraturen på begge disse områder. Spørgsmålet er desuden relevant i forlængelse af delprojektet angående holdningen til indvandrere, fordi det kan betragtes som et udtryk for en større grad af solidaritet, der er økonomisk mere omkostningsfuld: Det første delprojekt omhandler borgernes villighed til at *acceptere* og *tolererer* indvandrene; spørgsmålet om indvandreres ret til velfærdsydelser omhandler borgernes villighed til at lade indvandrene omfatte af det danske økonomiske fællesskab og potentielt *yde økonomiske bidrag* til indvandrene.

Det andet spørgsmål, som omhandler velfærdsstatens størrelse (dvs. hvor stor den økonomiske omfordelingen skal være og hvilke opgaver, staten skal varetage), kan – ud over at give indsigt i effekten af etnisk diversitet på velfærdsholdninger – også kaste lys over validiteten af Putnams *constrict theory* (Putnam 2007). Spørgsmålet om, hvor stor velfærdsstaten generelt skal være, kan nemlig betragtes som et udtryk for den generelle solidaritet i samfundet. Ved at undersøge denne dimension, kan jeg derfor få indsigt i, hvorvidt etnisk diversitet ikke kun påvirker solidariteten med etniske minoriteter (out-group solidariteten), men også den generelle solidaritet i samfundet (in-group solidariteten).

Det eksisterende datamateriale giver en unik mulighed for at undersøge ovenstående spørgsmål. I samtlige runder er der spurgt til, hvorvidt regeringen bør tage tiltag for at nedbringe uligheden i samfundet, hvilket

---

²³ Se blandt andet Wright (2010) eller Fridberg (2012) for denne diskussion, samt Mouritsen & Olsen (2011) for en analyse af udviklingen i etnisk nationalisme i Danmark.

²⁴ Bl.a. indgår det som en overvejelse i Johnston et al. (2010).

²⁵ En undtagelse til dette er Ervasti & Hjerm (under udgivelse), som også tager perspektivet angående velfærdschauvinisme i betragtning.

²⁶ Se Petersen et al. 2007 og Petersen et al. 2010 for en diskussion af *deservingness* begrebet og dets relevans ift. indvandrene i Danmark.

hyppigt bruges som en indikator for opbakningen til velfærdsstaten. Derudover spørger 4. runde af ESS til flere forskellige dimension af velfærdsstaten (bl.a. sundhedssystemet, arbejdsløshedsunderstøttelse og ældrepleje samt mere uddybende angående ulighed og omfordeling). Det giver mulighed for at undersøge, hvorvidt nogle aspekter af velfærdsstaten er mere følsomme over for forskellige niveauer af etnisk diversitet end andre. I runde 4 spørges desuden til, hvornår indvandrere skal have ret til velfærdsydelser, således at den anden dimension af velfærdsstaten – *hvem* der har krav på ydelserne – kan blive undersøgt.

Som i delprojekt A, er paneldatastrukturen central, fordi den gør det muligt at kigge på *ændringer* i velfærdsstatsholdningerne i relation til *ændringer* i nabolaget. Derudover giver registerdataene mulighed for at undersøge en række relevante kontekstuelle kontrolvariable, som kun i begrænset omfang er undersøgt i tidligere studier, bl.a. kriminalitetsraten, beskæftigelsesraten samt andelen af personer i nærområdet, som er på overførselsindkomst.

5. Ph.d.-forløbet

Jeg forestiller mig at skrive ph.d.-afhandlingen i artikelform, så hvert delprojekt udmunder i flere artikler. Grundet problemstillingens relevans og dataenes kvalitet forventer jeg, at disse artikler vil have potentiale til at blive publiceret i førende tidsskrifter.

I løbet af ph.d.-forløbet planlægger jeg at tage både metodiske fag og fag, som vedrører de teoretiske debatter relateret til problemstillingen. I forbindelse med undervisningen, som er en del af ph.d.-forløbet, vil jeg gerne undervise i fag på bacheloruddannelsen i statskundskab, eksempelvis i metode eller komparativ politik. Det vil jeg gerne gøre tidligt i forløbet. På et senere tidspunkt i forløbet vil jeg gerne undervise i fag, der knytter sig tættere til ph.d.-projektet: Etnisk diversitet og dets betydning for politiske holdninger.

Som en del af forløbet vil jeg desuden gerne gennemføre et gæsteophold på et udenlandsk universitet. Jeg har tidligere gennemført en master ved London School of Economics (LSE) og ved på den baggrund, at det at være del af et andet forskningsmiljø og få mulighed for sparring og samarbejde med studerende og forskere med andre baggrunde, giver ny indsigt og ny inspiration. Forskergruppen omkring projektet har allerede kontakt til flere forskere, der er blandt de førende inden for forskning af etnisk diversitet (bl.a. Robert Putnam på Harvard Kennedy School og Eric Uslaner på University of Maryland-College Park), og der er derfor stort potentiale for, at jeg kan planlægge et udbytterigt gæsteophold. Jeg forestiller mig, at gæsteopholdet kan ligge på enten 3. eller 4. semester i ph.d.-forløbet.

En detaljeret plan over ph.d.-forløbet fremgår af den vedlagte foreløbige studieplan.

6. Mine kvalifikationer

Gennem mit studie har jeg fået erfaringer og kompetencer, som gør mig kvalificeret til at gennemføre et vellykket ph.d.-forløb. Disse fremgår af vedlagte CV, men jeg vil her kort yderligere fremhæve tre forhold. For det første har jeg allerede en bred viden om emnet, idet jeg under min master i komparativ politik på LSE tog fag, som relaterede sig direkte til etnisk diversitet og politiske holdninger (bl.a. *Ethnic and National Conflict Regulation* og *Capitalism and Democracy*). Derudover omhandler mit speciale, som jeg afslutter i løbet af sommeren 2012, netop hvordan etnisk diversitet påvirker holdningen til velfærdsstaten, og specialet vil derfor være et brugbart afsæt for ph.d.-projektet.

For det andet har jeg stærke metodiske kompetencer. Udover metodefagene på bacheloruddannelsen i statskundskab på Aarhus Universitet har jeg deltaget i en række åbne metodiske seminarer på Institut for Statskundskab (IFSK) i Aarhus og på LSE. Derudover har jeg gennemført metodiske selvstudier i forskellige avancerede teknikker, som jeg brugte i forbindelse med min bacheloropgave på IFSK og min afsluttende *dissertation* på LSE (herunder multilevel analyse og Granger kausalitetstest). Jeg har igennem disse opgaver således også fået erfaring med at arbejde selvstændigt og praktisk med kvantitative projekter, som mandede ud i analyser og opgaver af høj kvalitet: Jeg fik karakteren 12 for min bacheloropgave på IFSK, og for min dissertation ved LSE fik jeg karakteren 80, hvilket er en usædvanlig høj *distinction*-karakter på den britiske karakterskala. Endelig har jeg gennem mit praktikophold, studenterarbejde og specialeforløb på SFI deltaget i en række metodiske seminarer og konferencer og har arbejdet tæt sammen med forskellige forskere på diverse kvantitative projekter.

For det tredje har jeg erfaringer med at deltage i internationale seminarer og diskussioner med folk fra andre lande og forskningsmiljøer. Det gør mig i stand til både at bidrage konstruktivt til forskningsmiljøet på KU og at få et stort udbytte ikke kun af forskningsmiljøet på KU, men også af gæsteophold på udenlandske universiteter samt deltagelse i internationale konferencer og seminarer.

7. Sammenfatning

Dette ph.d.-projekt omhandler, hvordan etnisk diversitet påvirker individers politiske holdninger til indvandring og velfærdsstaten. Mit bidrag til den eksisterende litteratur vil være både teoretisk og empirisk. Det teoretiske bidrag består i, at jeg vil nuancere de traditionelle teorier ved at foreslå to interaktionshypoteser, som tager højde for, at effekten af etnisk diversitet kan være betinget af individuelle faktorer og sammensætningen af den etniske diversitet. Det empiriske bidrag består i, at jeg vil teste effekten af etnisk diversitet på politiske holdninger med helt unikt data, som gør det muligt at imødekomme metodiske vanskeligheder betydeligt bedre end tidligere studier. Derfor vil forskningsprojektet både bidrage til den internationale litteratur og give en bedre forståelse af betydningen af ghettoisering og diverse integrationspolicies i Danmark. Samtidig vil projektet kunne indgå som en del af den forskning, der allerede foregår på Institut for Statskundskab på KU angående naboeffekter, betydningen af etnisk diversitet og politisk holdningsdannelse²⁷, og er desuden relevant for det kvantitative metodefelt på instituttet²⁸ samt i relation til instituttets Center for Valg og Partier²⁹. Inden for disse områder vil ph.d.-projektet kunne bidrage med interessante perspektiver.

8. Referencer

Alesina, Alberto, Edward Glaeser & Bruce Sacerdote (2001): "Why Doesn't the United States Have a European-Style Welfare State?", *Brooking Papers on Economic Activity*, 2:2001

Allport, Gordon W. (1954): *The Nature of Prejudice*, Cambridge MA: Addison-Wesley

Andersen, Jørgen Goul (2006): "Immigration and the Legitimacy of the Scandinavian Welfare State: Some Preliminary Danish Findings", AMID Working Paper Series 53/2006.

---

²⁷ Forskningssemner, som bl.a. Peter Dinesen (2001; 2012), Kasper Møller Hansen (2010) og Yosef Bhatti (2010) arbejder med.

²⁸ Bl.a. Jacob Gerner Hariri, Bertel Teilfeldt Hansen og Asmus Leth Olsen.

²⁹ Centeret arrangerede bl.a. i 2010 en konference angående politisk geografi.

Bhatti, Yosef & Kim Møller Hansen: "The effect of residential concentration on turnout among ethnic minorities", tilgængelig via:

http://www.cvap.polsci.ku.dk/valgdeltagelse/papers_og_rapporter/Bhatti_Hansen_Residential_Conc_161_12010_1.pdf/

Billari, Francesco C. & Alexia Prskawetz (2003): *Agent-Based Computational Demography. Using Simulation to Improve Our Understanding of Demographic Behaviour*, Heidelberg: Physica-Verlag Heidelberg New York.

Cho, W. K. T. & Rudolph, T. (2008): "Emanating Political Participation. Untangling the Spatial Structure behind Participation", *British Journal of Political Science*, vol. 38:2, pp. 273-289.

Dahlberg, Matz, Karin Edmark and Helene Hundqvist (2011): "Ethnic Diversity and Preferences for Redistribution", CESIFO working paper nr. 3325. Category 3: Social protection.

Dinesen, Peter Thisted & Kim Mannemar Sønderskov (2011): "Ethnic diversity of the micro-context and generalized trust: Evidence from Denmark", paper til The 6th ECPR General Conference, 2011.

Dinesen, Peter Thisted & Kim Mannemar Sønderskov (2012): "Becoming diverse: Ethnic heterogeneity and social trust in Denmark from 1980 until today", *Scandinavian Political Studies* (under udgivelse).

Durkheim, Emile (1897): *Suicide*. New York: Free Press.

Ervasti, Heikki & Mikael Hjerm (2012): "Immigration, trust and support for the welfare state" in Heikki Ervasti, Jørgen Goul Andersen, Torben Fridberg & Kristen Ringdal: *The Future of the Welfare State – Social Policy Attitudes and Social Capital in Europe*. Cheltenham, UK: Edward Elgar.

Finseraas, Henning (2008): "Immigration and Preferences for Redistribution: An Empirical Analysis of European Survey Data", *Comparative European Politics* vol. 6, 4.

Freeman, Gary P. (1986): "Migration and the Political Economy of the Welfare State", *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, vol. 485.

Fridberg, Torben (forthcoming): "Legitimacy of the system and support for the welfare state", in Heikki Ervasti, Jørgen Goul Andersen, Torben Fridberg & Kristen Ringdal: *The Future of the Welfare State – Social Policy Attitudes and Social Capital in Europe*. Cheltenham, UK: Edward Elgar.

Galster, George (2012); seminar angående naboeffekter på SFI tirsdag d. 13. marts 2012.

Gijsberts, Mérove & Jaco Dagevos (2007): "The Socio-cultural Integration of Ethnic Minorities in the Netherlands: Identifying Neighbourhood Effects on Multiple Integration Outcomes", *Housing Studies*, vol 22.

Harell, Allison & Dietlind Stolle (2010): "Diversity and Democratic Politics: An Introduction", *Canadian Journal of Political Science*, Vol. 43:2.

Hooghe, Marc, Tim Reeskens, Dietlind Stolle & Ann Trappers (2006): "Ethnic Diversity, Trust and Ethnocentrism and Europe; A Multilevel Analysis of 21 European Countries", paper presented at the 102nd Annual Meeting of the American Political Science Association 2006.

Hopkins, D.J. (2011): "National Debates, Local Responses: The Origins of Local Concern about Immigration in Britain and the United States", *British Journal of Political Science*, vol. 41, no. 3.

Johnston, Richard, Keith Banting, Will Kymlicka & Stuart Soroka (2010): "National Identity and Support for the Welfare State", *Canadian Journal of Political Science*, Vol. 43:2.

Koning, Edward (2011): "The Real and Perceived Economics of Immigration: Welfare Chauvinism and Immigrants' Use of Government Transfers in Twelve Countries", paper til 2011 Canadian Political Science Association Conference.

- Kymlicka, Will & Keith Banting (2006): "Immigration, Multiculturalism, and the Welfare State", *Ethics & International Affairs*, vol 20:3
- Kærgård, Niels (2006): "The foundation for the Danish Welfare State: Ethnic, Religious and Linguistic Harmony", paper til The XIV International Economic History Congress, Helsinki 2006.
- Luttmer, Erzo F. P. (2001): "Group Loyalty and the Taste for Redistribution", *Journal of Political Economy*, vol. 109:3.
- Nielsen, Hans Jørgen (2002): "Are Danes less tolerant of foreigners than other people?", I News from the Rockwool Foundation Research Unit, March.
- Petersen, Michael Bang, Rune Slothuus, Rune Stubager & Lise Togeby (2007): "Hvem fortjener velfærd? Danskernes syn på kontanthjælp til unge, ældre og indvandrere", *Politica* vol. 39.1.
- Petersen, Michael Bang, Rune Slothuus, Rune Stubager & Lise Togeby (2010): "Deservingness versus values in public opinion on welfare: The automaticity of the deservingness heuristic", *European Journal of Political Research* vol. 50.
- Pettigrew, Thomas F. (1998): "Intergroup Contact Theory", *Annual Review of Psychology*, vol. 49.
- Putnam, Robert D. (2007): "E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century; The 2006 Johan Skytte Prize Lecture", *Scandinavian Political Studies*, Vol. 30, 2
- Savelkoul, Michael, Peer Scheepers, Jochem Tolsma & Louk Hagendoorn (2011): "Anti-Muslim Attitudes in The Netherlands: Tests of Contradictory Hypotheses Derived from Ethnic Competition Theory and Intergroup Contact Theory", *European Sociological Review*, vol. 27:6.
- Sherif, Muzafar, O. J. Harvey, B. Jack White, William R. Hood, and Carolyn W. Sherif (1954); *Intergroup Conflict and Cooperation: The Robbers Cave Experiment*, Oklahoma: Institute of Intergroup Relations.
- Stoop, Ineke, Roger Jowell & Peter Mohler (2002): "The European Social Survey: One Survey in Two Dozen Countries", Paper til The International Conference on Improving Surveys, Copenhagen 25.-28. august.
- Tajfel, Henry and John Turner (1979): "An Integrative Theory of intergroup Conflict", in William Austin and Worchel *The Social Psychology of Intergroup Relations*, Monterey: Brooks/Vole Publishing.
- Thomsen, Jens Peter Frølund (2012): "How Does Intergroup Contact Generate Ethnic Tolerance? The Contact Hypothesis in a Scandinavian Context", *Scandinavian Political Studies (under udgivelse)*.
- Togeby, Lise (1998): "Prejudice and tolerance in a period of increasing ethnic diversity and growing unemployment: Denmark since 1970", *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 21:6
- Uslaner, Eric (2011): "Trust, Diversity, and Segregation in the United States and the United Kingdom", *Comparative Sociology*, vol. 10.
- Uslaner, Eric (under udgivelse): *Diversity, Segregation, Trust, and Altruism*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Wagner, Ulrich, Oliver Christ, Thomas F. Pettigrew, Jost Stellmacher & Carina Wolf (2006): "Prejudice and Minority Proportion: Contact Instead of Threat Effects", *Social Psychology Quarterly*, vol. 69:4.
- Weldon, Steven A. (2006): "The Institutional Context of Tolerance for Ethnic Minorities: A Comparative, Multilevel Analysis of Western Europe", *American Journal of Political Science*, Vol. 59:2.
- Wright, Matthew (2011): "Diversity and the Imagined Community: Immigrant Diversity and Conceptions of National Identity", *Political Psychology*, vol32, no. 5